

עטרת שלום

עלון שבועי שיע"י מוסדות קאמרגא בארה"ק – בניסיונות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
רח' ארזי הבירה 48 ירושלים
פרשת נצבים – ראש השנה

בס"ד, עש"ק פרשת נצבים
כ"ז אלול תשפ"ב – שנה י"ג גליון תרכ"ט

זמני הדלקת הנרות ומוצ"ש

ירושלים	7:51	7:10	5:59
בני ברק	7:47	7:12	6:14
ניו יורק	8:01	7:49	6:33
מונטריאל	7:59	7:47	6:31

נא לשמור על קדושת הגליון

עטרת ראשנו

דברי תורה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

אתם נצבים היום בלפני הוי"ה אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם וישריכם כל איש ישראל. טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב
מחניף מחטב עניף עד שאב מימיו. לעברך בברית הוי"ה אלהיך ובאלתו אשר הוי"ה אלהיך כרת עמך היום (כ"ז לב:א)

אם יש להאדם ידיעה והשגה לדעת ולהכיר לחברו
בבחינת הנשמה, ואם יש איזה חבר מהם בצרה
צריכים כולם לשתף עצמם בצער, או מחמת חולי
או מחמת בנין ח"ו ויתפללו עליו, וכן בכל תפילותיו
וצרכיו ודבריו ישתף את חברו עמו עיי"ש.

וזוהו שמפרט התורה ראשיכם וגו' טפכם וגו' כי
בראש השנה צריך כל אחד לכלול את עצמו
עם כל בני ישראל, כי כמו שבאדם נכלל בו כל מיני
איברים חשובים ואינם חשובים, כמו כן כל כלל
ישראל הם קומה אחת שלימה מראשיכם ועד שאב
מימיו, ועיי' שנכללים כולם באחדות אחד מתקנים
ומעלים את השכינה, כי הרי כל אחד מישראל יש לו
חלקי השכינה מה שהוא צריך לתקן ולעלות, ולכן
עיי' כולם יכולים להקים את השכינה, עד שכל קומת
המלכות הוא לפני הוי"ה אלהיכם שהוא ז"א.

וכל זה מדבר התורה מבחינת פסוקי מלכות,
שהמלכות עולה מעולם הבריאה עד מלכות
דאצילות. ואח"כ עולה המלכות לבחינת לעברך
בברית שהוא בחינת זכרונות, כמו שאומרים
בפסוקי זכרונות כמ"פ ענין זכירת הברית עם האבות
הקדושים, והוא בחינת ז"א, לרמוז שהמלכות עולה
עד ז"א דאצילות. ואח"כ עולה המלכות לבחינת
הוי"ה אלהיך שהוא בחינת שופרות, שהוא בחינת
בינה (שער הכוונות ר"ה ד"ז), בחינת הוי"ה אלהיך
(וזה"ק ח"א כו), שעולה המלכות עד בינה דאצילות.
וכל זה למען הקים אתך היום לו לעם והוא
יהיה לך לאלהים שעיי' תיקון והקמת המלכות,
יהיה קיום והעמדה לכלל ישראל, שהם בני
המלכות.

הקב"ה יעזור שנוכל לעלות ולתקן את השכינה,
ולהמליך את הקב"ה על כל העולם כולו,
כמו שאומרים בתפלת ראש השנה 'לדור ודור
המליכו לאל', ועיי' נוכח לכתיבה וחתומה טובה,
ול'שנת גאלי באה' (ישעיה סג ד), בביאת גואל צדק
בכ"א.

רעוא דרעיון תשע"ח לפ"ק

עולה עד מקום ספירת הגבורה שלה עצמה אשר
בעולם האצילות, ואז גם ז"א הוא עמה שם
משתמשין בכתר אחד. ובשחרית בתפילת לחש
עולים הזכר והנקבה בספירת הגבורה של הזכר
עצמו, ובחזרה עולים שניהם בעטרה הגבורה אשר
בדעת של הזכר עצמו. ודע כי לעולם כל בחינת
חזרת תפילה היא כסוד חג"ת, והם עולים למעלה
בבינה ובמוחין. ובתפלת מוסף בלחש עולים שניהם
בספירת הגבורה של אימא. ובחזרה עולים שניהם
בספירת הבינה של אימא עיי"ש.

נמצא שבראש השנה עולה המלכות מעולם
הבריאה למלכות דאצילות, ואח"כ לז"א
דאצילות, ואח"כ לבינה דאצילות, וזהו הכוונה מה
שתיקנו חז"ל לומר בראש השנה פסוקים של
מלכות וזכרונות ושופרות, כי עיי' אמירת מלכות
עולה המלכות מעולם הבריאה למלכות דאצילות,
ועיי' אמירת זכרונות שהוא בחינת ז"א עולה לז"א
דאצילות, ועיי' שופרות שהוא בחינת בינה (שם ד"ז),
עולה עד בינה דאצילות, ועיי' נשלם כל קומת
המלכות.

והנה כל זה מרמז לנו כאן התורה, אתם נצבים
היום היינו אתם בני ישראל שהם בני
המלכות, נצבים היום צריכים להעמיד ולהקים את
המלכות בחינת היום בני' עה"א שם אדני, ביום
ראש השנה הנקרא היום כדלעיל.

וכל זה בכוח שבני ישראל הם באחדות ואהבה
ביניהם, כמו שאומרים בתפלת ראש השנה
זיעשו כלם אגדה אחת לעשות רצונך בלבב שלם,
וזה אמרו כלכם, וכמו שאיתא בשער הכוונות
(דרושי ברכת השחר) וז"ל: קודם שהאדם יסדר תפילתו
בבית הכנסת מפרשת העקידה ואילך, צריך שיקבל
עליו מצות 'ואהבת לדעך כמוך' (ויקרא י"ח), ויכוין
לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו, כי עיי' תעלה
תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל, ותוכל לעלות
למעלה ולעשות פרי, ובפרט אהבת החברים
העוסקים בתורה ביחד, צריך כל אחד ואחד לכלול
עצמו כאלו הוא אבר אחד מן החברים שלו, ובפרט

הנראה לבר המקראי קודש, הדנה יש לומר שכאן
מדבר התורה מעבודת יומא הראש השנה,
שהוא בחינת היום כידוע מהזוה"ק (ח"ב לב:), וכמו
שכתוב באיוב 'יהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב
על הוי"ה ויבוא גם השטן בתוכם' (א 1) ופרש"י 'יהי
היום' אותו יום שהיה ראש השנה, שהוא יום
תרועה, וצוה הקב"ה לשמן להביא זכות וחובה של
כל הבריות.

והנה עיקר עבודת ראש השנה עיי' התפילות
ותקיעת שופר, הוא כדי לבנות את קומת
המלכות, ולהחזירה פכ"פ עם ז"א, ממה שנפגמה
עיי' חטא אדה"ר, כמו שמבואר ממרן האריז"ל
בשער הכוונות (דרושי ראש השנה דרוש א) וז"ל: הנה
נודע, כי ביום ראש השנה הראשון נברא אדה"ר,
ויום ר"ה של בריאה העולם היה ביום ו' כנודע, והנה
אם אדה"ר היה נמנע מן הוונת ביום ההוא, וגם מן
החטא, והיה ממתין עד ליל שבת, היו כל העולמות
כתקנם, ולפי שחטא ואכל מעין הדעת מור"ר, עבירה
גוררת עבירה, וגרמה לו להזדווג ביום ה' עם אשתו
שעדיין היה חול, ולא המתין עד ליל שבת שהוא
קדש, והקדים וזווג ביום החול שאז היה יום ר"ה
דינא קשיא ותקיפא, לכן גרם אל ז"ן שיתאחר וזווג
עד יום שמיני עצרת, כדי שבהמשך הימים אשר
בינתיים יתמתקו הדינין הקשים אשר בו ובנוק', כי
ר"ה הוא בחינת שמאלו תחת לראשי עד יוה"כ,
וביזה"כ האירו ונתמתקו הדינים ההם עיי' אימא
עילאה, ובחג הסוכות בחינת וימינו תחבקני, וביום
שמיני עצרת אז הוא זווג ממש עכ"ל.

לפי זה לא יש לפרש המקראי קודש, ובתחילה נבאר
מה שאמרו חז"ל (ראש השנה טו). אמרו לפני
בראש השנה, מלכות זכרונות ושופרות, מלכות
כדי שתמליכוני עליכם, וזכרונות כדי שיעלה
זכרונכם לפני למוכה, ובמה בשופר.

והביאור בזה, דוה איתא בשער הכוונות (ענין ראש
השנה ד"ה) וז"ל: ונבאר עתה עליית ז"ן
ביום ראש השנה, הנה בליל ראש השנה הראשונה,
נוק' דז"א היא בהיכל ק"ק דבריאה, ובתפלת ערבית

אתם נצבים היום בלכם לפני הוי"ה
אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניניכם
ושטריכם כל איש ישראֵל. (כ"ט ט).

רצה לומר 'אתם' בני ישראל הקדושים. נצבים היום' בראש השנה, 'בלכם לפני ה' אלהיכם' כלומר שכל ישראל הקדושים עומדים נצבים ביום זה בפרט גדול וקדושה. ומה שאמר 'אלהיכם' ר"ל שבוים זה נראה שאנחנו בני ישראל, בניו של מקום ב"ה והקב"ה הוא אלהינו, וכמ"ש 'למען הקים אותך היום' בראש השנה 'לו לעם והוא יהיה לך לאלהים'. ועוד בא לרמוז 'בלכם לפני ה' אלהיכם' שיהיו כל ישראל נצבים בלב אחד, באחדות אחד, בשלום, בלי שום פירוד. ובוה הכוח אנחנו נעמוד לפני ה' אלהיכם בלב אחד לפני אבינו שבשמים. ועוד יש לומר אתם נצבים' כלומר נצבים פרושו קיום, כדמרתגם קיימין. והוא פירוש חיים קיים, באריכות ימך. והוא שאמר הכתוב הקדוש: 'אתם' אותיות אמ"ת, חותמו של הקב"ה אמת (שבת נז). ולכן נצבים' אתם קימים היום בראש השנה, כי כשהקב"ה בעצמו הן את כל ישראל, ולא מלאך ולא שרף, ואפילו לא ב"ד של מעלה, ואו 'בלכם' יהיו נחתמים לחיים לפני ה' אלהיכם, כמ"ש בוהר בריש האד"ז על רשב"י.

בן בית' מרבינו אלעזר צבי מקאמרנא
גנה איתא בוה"ק (ח"ב לב): 'היום' דא ראש השנה. ולפי זה יש לפרש אתם נצבים היום' בראש השנה. לפני ה' אלהיך, לפני הקב"ה שדן אתכם, ולכן תתפללו בראש השנה רק על הגאולה המוקוה, שתוכו להיות לפני ה' אלהיך בארץ ישראל בבית המקדש, כדכתיב (ויקרא טו ז) 'לפני ד' תטהרו' היינו שבראש השנה וביום הכפורים, תתפללו שהטהרה שתטהרו תהיה לפני ד' בבית המקדש, ששם תוכלו לקיים תורה ומצוות ולימוד שני התורות שהם ר"ת 'אתם' אנכי וכלל הכת"ר מצות, תנא הגמרא, מ'אימותי. שכל תפלתכם תהיה לפני ה' אלהיך' רק על בחינת 'אמת' ולא תתפללו על חיי שעה, רק חיי עולם היינו תורה כמבואר בתיקו"ז (כב). וזה מתקשר עם הסיום הסדרא (דברים ב ז) 'לאהבה את ה' אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חידך' על זה תתפללו בראש השנה, ועל הגאולה שלימה.

אפשר לומר, הנהה בראש השנה כולם צריכים לשמוע קול שופר, ועי"ז נמתקים הדינים מכל ישראל, לישועה ולברכה ולחיים טובים וארוכים, ולפרנסה ברווח וישועה, ושנת גאולה ורחמים.
וזה מרמז לנו הפסוק, אתם נצבים היום בלכם דא ראש השנה כדאיתא בוהר הקדוש (ח"ב רלא), לפני ה' אלהיך שהוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, וזהו לפני הוי"ה אלהיך רחמים בדין. וזה על ידי השופר שנמתק הדין לרחמים, והו ר'אשיכם ש'שטיכם וקנינים ושטריכם כל איש ישראל ר"ת עם הכולל בניממריא שופ"ר, שע"י תקיעת שופר נמתקים הדינים לרחמים בני"ל.
'מעשה שלום' ח"ב דף רכה מרבינו שלום מקאמרנא

אשרי העם ידעי תרועה הוי"ה באור פניך
יהלכו (תהלים פט טז)

מבואר (דגל מחנה אפרים' פרשת ויך) משם מרן האד"ר הבעש"ט הריב"ש טוב חיות נפשינו משיה ה'. שאמר משל אחד קודם תקיעות שופר בראש השנה על פסוק 'אשרי העם ידעי תרועה הוי"ה באור פניך יהלכו' (תהלים פט טז). כפי הקבלה, מלך אחד, עשה סביבו מחיצות רבות נוראות, זה לפניו מזה, וגם בין כותל לכותל סיבב נהרות רבות עמוקים, וגם חילות רבות מבוהלים, והיו מחיצות רבות, וגם דובים ואריות נחשים ועקרבים הרבה מסבבים אותו.

וברזו יוצא כל מי שיבוא ויקבל פני המלך, יתן לו המלך גדולה ועושר ושררה גדולה, וגם את בתו יתן לו לאשה ויהיה שני למלך, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה ורואה אורכה וגבהה, וכמה מורח יש בזה, ושאר דברים המכילים לבנות, נסוג אהור, ויש שהולך כמה חומות במירחא ואח"כ מחמת שכל חומה וסיבוב מבוהל מן הראשון בנחשים ועקרבים, כדי להבהיל יותר את מי שאין לבבו שלם עם המלך, שלא יתקרב אל אור פני המלך, ובין חומה לחומה עומדין שרי המלך ומפזרין הון רב, למו שעבר איזה חומה, וזה שאין לבו שלם עם המלך, מספיק לו בזה, ואין רוצה ליטרוח לקבל פני המלך, ובפרט אשר כל חומה גבוה ואיומה, ומסובב בנחשים ועקרבים וחיות, אינו מטריח עצמו יותר.

אבל בן המלך, שלבו שלם וקשור באהבת המלך, ומעיו המו על המלך אביו, כשבא לחומת נהרות חילות נחשים ועקרבים ודובים מבוהלים, מתמה עצמו, מה זה מלך רחמן אב הרחמן, למה הסתרת אותך בכל כך הסתרות, וצועק ובוכה, ומבין שוראי חכמה גדולה יש בזה, ואבי המלך, רואה כל זה צרתו שמצערין אותו הלסטים וחיות רעות ונחשים ועקרבים, ומוסר נפשו בכח מדלג על החומות, ומשבר כל המסכים, ומפור את הון היקר שמצא כבר, והוא בעיניו לכולם נגד רצון אביו המלך לקבל אור פניו, עד שבא לפני אביו המלך וקיבל אור פני מלך חיים, ונפל לפניו בוכה ומשתחוה בלב נשבר, ואמר אבי למה הסתרת פניך כל כך, ולמה אתה מסתיר פניך בכל עת. והשיב לו המלך, הסתכל בני בכל אלה אם יש בהם ממש, והסיב פניו לראות, וירא כי אין חומה, ואין נחשים, ולא עקרבים, ולא חיות רעות, ולא שום מסך מברדיל, כי כל אלו לא היה אל באחיות עינים ואין בהם ממש, ורואה את כל אלו שהם משרתים את המלך, לעשות רצונו, משרורים ומזמרים שירה בכל עת, והמלך יושב על אור כסא מלכותו, וכל הארץ מאירה מאור פניו, לית אתר פניו מניה, ואע"פ שכבר בא לפני המלך ויודע כל זאת, עוד נסתר המלך מפניו בכמה הסתרות משונים מקודם, עד שמבקש חושב בלבו שהוא אבוד ונאבד בוכה ומתחנן, איני מבקש ממך אבי המלך אלא לראות פניך, וכל המתנות והיקר איננו מבקש כלל, אלא לעמוד לפניך לעשות רצונך, וכשהוא מנוסה כבר הרבה פעמים שלבו לב אמת, אזי מוסר לו המלך ממשלתו, ועומד לפני המלך.

הנמשל הוא מלך עליון אב הרחמן, אשר באמת לית אתר פניו מניה, כי כתיב 'אסתירה פני מהם' (דברים לא יח), לגב חייבא קב"ה אסתתרו ואשתני בכמה כסוין ובכמה קליפין, אבל אינו דלתיין מניה ומשכינתא, לא אשתני לעולם (תיקו"ז עא).

דשמעתי ממורי [מרן הבעש"ט הקדוש] שאם ידע שהקב"ה מסתתר שם, ושם אתו עמו אליו אלופו של עולם, אין זה הסתרה, כי אינו מרגיש כלל ביסורין, ומקבל באהבה ובנועם, וכן לענין שאר דברים מניעות בעבודת הש"י, ומחשבות זרות ר"ל, וחלישות רעת מן ערב רב וכמה ענינים, כשידע בידיעה גמורה שאלופו של עולם שם אתו בכל תנועה אלופו של עולם ממש שם, מיד יתפרדו כל פועלי און.

וזהו שיש שהולך כמה חומות, ובין חומה לחומה יש שרי המלך המפורים הון רב להבא שם לפניו, והוא כינוי למדריגות גדולות רוח הקודש וגילוי נשמות ומופתים נפלאים בבניו חיי ומוזני. ויש ממש, כשרואה את עצמו במדריגה ובתורה ועבודה, אינו הולך יותר, מחמת שכל חומה שקרובה יותר אל המלך הוא מאויים ביותר.

ולפעמים אדם על ידי עוונותיו גורם 'אנכי הסתר אסתיר' (דברים לא יח) שמשסתירין מנו הסתרה גם כן, ומרגיש ביסורין מאוד, וחלישות דעת, ועניות ודלות, כי נסתלק ממנו ר"ל הידיעה, שאלופו של עולם אתו, אבל תדע כי האמת 'אנכי' אפילו ב'הסתר' של הסתרה גם כן 'אנכי', כי אין שום מציאות בלתי הש"י, ולזה מתמה הכתוב על שאומרין 'כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות' (שם טז), דהיינו שנסתרת מהם גם הסתרה, ולזה הרגישו בצרתם הרבה, והכתוב מתמה על זה הרי 'אנכי' שם גם בעת 'הסתר אסתיר' כי אין שום מציאות בלתי הש"י, ואיך יצא מפיכם לומר על 'כי אין אלהי בקרבי' זה אי אפשר כלל, כי לית אתר פניו מניה, וכן אמר א"יב א'רדף א'שיג א'חלק (שמות טו ז) חמשה אלפ"ן, לומר שא'לופו של עולם הוא הכל, בכל משלה, ובסוד שם סא"ל (שיש בתוך שם ס"מ, שם קודש סא"ל), כי הרע אין בה ממש, הכל הכל, אין שם מחיצות ולא נחשים, והכל גנוז שם אלופו של עולם.

ובזה ביאר מרן הבעש"ט 'אשרי העם ידעי תרועה' לשבר כל המחיצות של ברזל (מלשון הכתוב 'הרעם כשבט ברזל' תהלים ב ט) באמונה שלימה, שאור פני מלך מאיר בכל מקום, כמה שיוודעים שבכל הסתרות ומחיצות וחשכות הכל 'הוי"ה' ב"ה, ואין שום מציאות בלתי השם יתברך, והכל אור פניו, ובאמונה מאת ה' 'באור פניך יהלכו', בזה משברין כל המחיצות.

ולזה כשאמר לו הקב"ה למשה 'בא אל פרעה' שיכנס אל תוך הקליפה אדרין בתר אדרין (וזה"ק ח"ב לד), והיה מתיירא משה, ואמר לו הקב"ה כי אני הכל אני, ואין שום מציאות בלתי הש"י. ובוה נשתברין כל הקליפות באמונה גדולה זאת, כי 'אין עוד מלבדו' (דברים ד לה) כתיב, אפילו כשפים במלים ומכומלים (סנהדרין סז), כשארם מאמין באמונה שלימה לא זייק לו אש ומים, ומרן [הבעש"ט] עבר את הנהר הגדול ניסמור, לא בשום שם, אלא באמונה גדולה, הניח הגורה על הניסמור, ועבר את הניסמור.

ומבאר והולך מענין המחיצות והמקטריגין העומדין על בני נשא, ובאמונה גדולה נשתברין כל המחיצות והמקטריגין, והן הן אורחין ממירין דמסיים, כי כל אלו הם מחיצות והסתרות, עד שנסתר ממנו בסוד 'הסתר אסתיר'. והמשכיל יבין שבכל אלו אתו עמו אלופו של עולם כי ה' בכסלך (איוב ג ט), 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם הוי"ה הלאו את השמים ואת הארץ אני מלא

שולחן הטהור

לקט הלכות מספר 'שולחן הטהור' וזר זהב' לרבינו יצחק אייזיק מקאמורנא זי"ע

בידור דעת רבינו בדין כספיים בעשיית 'מלך אוהב צדקה ומשפט', במקום 'המלך המשפט'

כתב רבינו בשו"ט (סימן קי"ח ס"א) **בין ראש השנה ליום הכפורים צריך לסיים 'המלך המשפט', אם אמר כמו שרגיל לומר בכל השנה 'מלך אוהב צדקה ומשפט', חייב לחזור ולהתפלל.**

ב'זר זהב' (שם סק"ה) כתב, **כך מוכח מדברי הרמב"ם (פ"י מתפלה הי"ג) וכך הסיכמו האחרונים ובראשם הגאון ברכ"י (סק"ה), ועל ראשם אדונינו הט"ז (סק"ה) והלבוש (סק"ה) וכן הלכה, ועיין ברכ"י (שם).**

ונעני במקור הדין. איתא **בברכות** (יב:) אמר רבה בר חיננא סבא משה דרב, כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש, מלך אוהב צדקה ומשפט, חוץ מעשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ פ' שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט. ור"א אומר אפילו אמר האל הקדוש יצא, שנאמר (ישעיה ה טו) ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה, אימתי ויגבה ה' צבאות במשפט אלו י' ימים שבין ר"ה ליוה"כ, וקאמר האל הקדוש. מאי הו' עלה אמר רב יוסף האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט, רבה אמר המלך הקדוש והמלך המשפט והלכתא כרבה, ע"כ.

הרי"ף (ס"ו:) הביא לשון הגמ', אלא גרס ר"א אמר אפילו אמר האל הקדוש והאל המשפט יצא. וסיים הרי"ף, ואסיקנא והלכתא המלך הקדוש והמלך המשפט, ומדאסיקנא הכי ש"מ דליתא לר"א דאמר האל הקדוש והאל המשפט יצא, אלא לא יצא. וכיון שלא יצא צריך לחזור. וכן הלכתא. עכ"ל.

הנה ממי"ש הרי"ף תחלה כל השנה אומר מלך אוהב צדקה ומשפט, ומסיים דבענין המלך המשפט ליעובא, נראה דסבר דבכל גוונא חוזר אפילו אמר מלך אוהב צדוק, ולא דוקא באומר האל המשפט דקאמר ר"א יצא פוסק הרי"ף שלא יצא. דהא ליתא, דבכל גוונא לא יצא, אלא דר"א רבותא קאמר דאע"ג דלא קאמר מלכות כלל יצא. אלא ליבא דהלכתא אין לחלק בזה. וכן מפורש להדיא בדעת הרי"ף בכמה ראשונים, עיין באו"ז **הגדול** (ה' קיש סימן כט) שגורס ר"א אמר אפילו אמר האל הקדוש ומלך אוהב צדוק יצא. וכתב עלה, ר"י אלפס זצ"ל פסק לומר המלך הקדוש והמלך המשפט, ואם לא אמר מחזירין אותו. עכ"ל וכ"כ **האגודה** (ב"פ דברכות).

ומבואר שהבינו בדעת הרי"ף שאפילו אמר מלך כל שלא אמר המלך המשפט חוזר. וכ"כ **המאירי** בחבור התשובה (עמוד רסא) שאם אמר האל הקדוש ומלך אוהב צדוק, פסקו הרב האלפסי והרמב"ם שמאחר שאמרו לא יצא, אם טעה צריך לחזור. ע"ש. וכ"כ **רבינו ירוחם** (הלכות ר"ה נ"ו ח"ג) שצ"ל המלך המשפט במקום מלך אוהב צדוק, ואם לא אמרו כתב הרי"ף שמחזירין אותו. ע"כ. וכ"כ **הרמ"ע** באלפסי זוטא, ו**הב"י** (סימן תקפ"ג) בדעת הרי"ף והרמב"ם, ופסק דאף במלך אוהב צדקה ומשפט חוזר, ומוסיף וכן נראה מדברי הפוסקים.

וכן פסק **הרמב"ם** (פ"י מתפלה הי"ג) וז"ל: י' ימים שמר"ה עד יוה"כ, טעה וחתם האל הקדוש, חוזר לראש. טעה וחתם מלך אוהב צדקה ומשפט, חוזר לתחלת הברכה. וחותם המלך המשפט, ומתפלל והולך על הסדר, ע"כ. וכתב ע"ז **הראב"ד** בהשגות, יש מי שאומר שאינו חוזר לראש, ומי"ש בגמרא דלא יצא ר"ל שלא יצא י"ח הברכה כתקנה וכו' ע"ש.

השו"ת כנה"ג בהגמ"י (סימן תקפ"ג אות ב), הקשה על הבי"ש שפסק דאף במלך אוהב צדקה ומשפט חוזר, ושכן נראה דעת הפוסקים, דמאן נינהו הפוסקים הללו, והרי הרי"ף והרמב"ם לא גילו דעתם. ע"ש עוד מה שהאר"ק להביא הדעות שא"צ לחזור. האחרונים תמהו מאד על דבריו, במשי"כ שהרי"ף ורמב"ם לא גילו דעתם, שהרי בדעת הרי"ף כבר העידו הראשונים כנ"ל בדעתו שאף אם אמר מלך אוהב צדוק חוזר.

וכן במשי"כ שהרמב"ם לא גילה דעתו, רבים תמהו על דבריו, וכתבו נדשט מנמו לשון הרמב"ם פ"י מתפלה הי"ג) שכתב טעה וחתם מלך אוהב צדקה ומשפט חוזר לתחלת הברכה וחותם המלך המשפט ומתפלל והולך על הסדר, ע"כ. ואפשר לומר דלא נדשט מנמו רמב"ם מפורש, אלא

דאשכחן בתשובת הרמב"ם (סימן ט) שכתב וז"ל: ונוסח ברכה י"א ראו לחתום בה בא"י אוהב צדקה ומשפט, אמנם חייב לזכור מלך ב' הימים כאשר זכרת, עכ"ל. והרי מבואר דסגי בעשיית באמירת מלך אוהב צדוק. וסותר את עצמו למשי"כ בחבורו הנ"ל. וכבר עמדו בזה האחרונים בסתירת דברי הרמב"ם, ויש מהאחרונים שכתבו שלפי זה אין לחזור אם אמר מלך אוהב צדוק. וכנראה שזה הכריע דעת הכנה"ג שהרמב"ם לא גילה דעתו.

הברכי יוסף (סימן קי"ח ס"ה) הרגיש בסתירת הרמב"ם וכתב ופוטו דאזילין בת מ"ש בחיבורו. ומוסיף שם וכתב, והיה אפשר להסיר קצת דבריו בתשובה הנזכר למ"ש בחיבור, דס"ל להרמב"ם דאם כל השנה חותם 'אוהב צדקה ומשפט', בעשרת ימי תשובה סגי אם חותם 'מלך' אוהב וכו', דמהשינוי שעושה בימים ההם מוכח דכוננו לומר כי הימים ההם מלך יושב על כסא דין, וסגי. אבל אם כל השנה חותם מלך אוהב וכו', וסירכיה נקטי גם בעשרת ימי תשובה, לא יצא, דכי היכי דאמרו בכל השנה מלך אוהב וכו' אין כוננו שהוא יושב על כסא דין, הכא נמי עתה בימים אלו שוו בשיעוריהן, שלא עשה הפרש ביניהם. וזוהי לענין הדין סברת הרמב"ם אחת היא, דגם למי"ש בתשובה אלא כל השנה חותם מלך אוהב, לא יצא בזה בעשרת ימי תשובה, והן דבריו בחיבורו, ע"ש. וזה משי"כ רבינו **'כך מוכח מדברי הרמב"ם'** (פ"י מתפלה הי"ג) **וכן הסיכמו האחרונים ובראשם הגאון ברכ"י.**

ועוד יש לדון האם אפשר לפסוק הלכה למעשה מתשובות הרמב"ם היכן שסותר עצמו בחיבורו. דעל פירוש המשניות להרמב"ם ידוע דעת רבינו משי"כ **במעשה אר"ג** (מקראות פ"ד מ"א) וז"ל: ורבינו (הרמב"ם) עשה פרושו על המשנה בלשון ערבי והמעתיקים אף גדולי עולם לא ירדו לדעת רבינו הרחבה מני ים, ולכן תמצא בחבורו לאלפים היפך משם, וגם תבין מחבורו הרבה טעות שנפל פרושו לאין מספר, וכל זה מטעות הדפוס וחסרון הבנה של מעתיקי פרושו, ולכן חבירי זאת מראש ועד סוף הוא משנת רבינו מחבורו הקדוש ספר הי"ד, ולא משנת שום עיוני בפרושו, כי יקוף אדם בחייו להבין דבר מתוך העתק פרושו הקדוש וכו', ע"ש. וכן התשובות להרמב"ם כתב הברכ"י (שם) בשם גן המלך (סימן ק"ה) שכתב שתשובת הרמב"ם בלשון ערבי היה, ולכן יש להסתפק האם גם בתשובות נפלו טעויות מהמעתיקים. וראיתי בתשובות רבי **יהושע הנגיד** (סימן ו, נכד הרמב"ם), שנוסחתו ברמב"ם שם לומר כל ימות השנה 'מלך' אוהב צדוק, חוץ מעשיית, הרי מוכח שבתשובת הרמב"ם נפל טעות מהמעתיקים, ע"ש. וע"ע **בשדי חמד** (ח"ט כלי הפוסקים סימן ה' אות יד) משי"כ כשיש מחלוקת בזה אם יש לפסוק כדעת החבור או ככתבשבותו, ע"ש.

וכן רוב הראשונים סוברים שצריך לחזור להמלך המשפט. והם, רב **סעדיא גאון** בסידורו (עמוד כד) שפסק שחזור, ושם (עמוד יח) בנוסח התפלה איתא מלך אצוי"מ (בשאר ימות השנה). וכ"כ בשמו **הרי"ף בן גיאת** במאה שערים (דף מה). וכ"כ **במחזור יוטי** (ס"ה שכו, עמוד שס"ה) שהטועה בהמלך המשפט חוזר. ושם (ס"ו ע"ג עמוד טו) בנוסח התפלה כתב מלך אצוי"מ. ע"ש. וכ"כ **המאירי** בחבור התשובה (עמוד רסב). והריקאנטי (ס"ה קסב) שחזור גם בהמלך המשפט.

והרדב"י (ח"א סימן רסא) כתב שלדעת רוב הפוסקים שהם רב האי גאון, הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הרמב"ן במלחמות, הארוחת חיים, כל בו, הגהות מיימוני, הרא"ה (ספ"ק דברכות), אע"פ שנוכר מלך אוהב צדוק, אפ"ה כיון שאינו אומר כתקנת חז"ל המלך המשפט, מחזירין אותו וחוזר ומתפלל, ע"ש. וכ"כ הרמ"ע באלפסי זוטא (ספ"ק דברכות). הרי שדעת רוב הפוסקים שצריך לחזור. ורק **רבינו יונה** (ספ"ק דברכות) סובר שאין צריך לחזור אם אמר מלך אוהב צדוק, שכתב מיהו נראין הדברים שאם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט אין צריך לחזור, הואיל ומוכר לשון מלכות, אבל אם אינו מוכר לשון מלכות צריך לחזור, מה שאין כן בשאר ימות השנה, מפי מורי הרב נר"ו. והוא כמעט שיטה יחידה היא בראשונים.

דעת מרן **הב"י** כמשי"כ בשו"ע (סימן תקפ"ג ס"א) בעשרת

ימי תשובה אומר, המלך הקדוש המלך המשפט, ואם טעה או שהוא מסופק אם הוא בהמלך הקדוש, חוזר לראש. ואם הוא בהמלך המשפט, אם נזכר קודם שעקר רגליו, חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על הסדר, ואם לא נזכר עד שעקר רגליו, חוזר לראש. הרי שפסק כרוב הראשונים שצריך לחזור. ו**הרימ"א** כתב בהגהתו לשו"ע (סימן קי"ח ס"א) אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט, אין צריך לחזור, ולא אמרו שיחזור אלא במקום שכל השנה אומרים איתא אוהב צדקה ומשפט. כיון שפסק **כתלמידיו רבינו יונה** (שם), וכמ"ש בדרכי משה (סימן תקפ"ג אות ג) ושכ"כ בהגהות **מנהגים** (מנהג ר"ה ע"ב צב אות קז), וכעין זה כתב **הרשב"א** (ח"א סימן לח), ע"ש. ורבים מהאחרונים כתבו שהדבר צריך ביאור, שהרי שם בתשובה לא נזכר כלל מדין ברכת המלך המשפט. וע"ע בתפלה לדוד (סימן רס"ה) שכתב שלא זכה להבין מה ענין זה לדברי הרשב"א בתשובה, ע"ש.

הלבוש (סימן קי"ח סוף ס"א) פסק כדעת הבי"י שכתב, ואפשר לפרש ג"כ מלך אוהב צדקה ומשפט פירושו הוא מלך אוהב שיעשו ברואיו צדקה ומשפט, ולפי זה אינו דומה כלל להמלך המשפט, וא"כ אף לדין לנאמרים מלך אצדוקי"מ צריכין לחזור בעשיית אם אמר מלך אוהב צדוק, וכן נוהגין.

אמנם (סימן קי"ח סוף ס"א) פסק כהרמ"א שאין צריך לחזור, וכתב דכך פסק **ב"ח** (שם ד"ה אחת) **ומטה משה** (סימן תתצ"ט) **ושל"ה** (מסכת ר"ה עמוד הדין ד"ה א) **דלא** כלבוש (שם) שכתב שנהגין לחזור, דהרי בהגהות מנהגים כתב דאין צריך והוא היה בקי במנהגים, ע"ש. ועיין **בפמ"ג** (שם) שכתב שט"ז (שם סק"ב) והפרי"ח (סימן תקפ"ג אות א) חולקים עליו. וכן מצינו הרבה מגדולי הפוסקים (הברכי יוסף, נהר שלום, מאמר מרדכי, השלמי צבור ועוד) שסוברים שצריך לחזור.

הרי שרוב גדולי הראשונים והפוסקים סוברים שצריך לחזור לברכת השיבה, אמנם רבינו כתב **שחייב לחזור ולהתפלל**, דהיינו כל תפלת שמו"ע, והוא כדברי הס"ז (סימן קי"ח סק"ב) שכתב ונראה להלכה, כיון דקביל במידי דספיקא שמתפלל דרך נדבה וכו', וא"צ לחדש בה דבר, כ"ש כאן שרוב הידועות ס"ל כן וכו', ונכון לעשות כן להתפלל שנית דרך נדבה אם לא אמר המלך המשפט כנלע"ד, ע"ש. וכן חזר דינו הס"ז (סימן תקפ"ג סק"א) שכתב דאף אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט חוזר ומתפלל פעם אחרת בתורת נדבה. וכן פסק השו"ע הרב (שם ס"ג), ועוד רבים מגדולי הפוסקים.

ויש שחששו לחזור כל התפלה מטעם דספק ברכות להקל, כיון דיש ספק בין הפוסקים בזה (עיין שו"ע הרב שם ועוד), וכתבו וליפכך אם נזכר קודם שסיים תפלתו אין צריך לחזור לברכת השיבה, כדי שלא יברך ספק ברכה לבטלה, אבל לאחר שעקר רגליו טוב שיתפלל עוד פעם בתורת נדבה. אמנם מדברי רבינו נראה דאינו מחלל בזה. ונראה לומר לפי שיטת רבינו הידוע **בשוה"ט** (סימן ו' ב"ז סק"א) בענין ספק ברכות להקל, שפירושו שהרשות בידו לברך (עיין מה שהארנו בזה בגיליון י"א), ולכן כתב אם הוא מסופק בין הידועות להכריע הלכה מברך כרצונו. ועוד כתב שם (אות ה) ספק ברכות להקל לברך, ובכלל זה אם יש מחלוקת בין הפוסקים ואין שם הכרעה ברורה מברך. הרי שאפילו אם נאמר דהו"ב סב"ל הרי יכול תמיד לחזור לכל התפילה כרצונו.

וזאת למודעי בדעת רבינו, דאם הוא אדם טרוד ונבהל שאפשר שכשיחזור גם כן ישכח אסור לו לחזור. כדכתב רבינו **בשוה"ט** (סימן ק"א ס"ג) אם שכח טל ומטר, יעלה ויבוא, המלך הקדוש, 'המלך המשפט' וכיוצא, אם יודע שכח ובודאי לא ישכח אלא מקרה שקרה לו יחזור, ואם הוא אדם טרוד ונבהל שאפשר שכשיחזור גם כן ישכח אסור לו לחזור, ולכן מן הראוי האידנא שמתפלל משפה ולחוץ שלא לחזור כלל בשום תפלה, אם לא איש צדיק וקדוש שמתפלל בכונה, ולאיש כזה לא יארע לו השכחה באין פנים. וע"ע בז"י (שם סק"ה) משי"כ בזה בשם מרן הקדוש הריב"ש מפי אליהו שבזמן הזה אל יחזור כלל, ע"ש.

עטרת החסידות

מספרי רבותינו הקדושים ז"ל

אמרות טהרות על ראש השנה

הנכנסין על ידי תשרית, עם סוד ש"ע נהורין, אשר משם נמשך עצם מיתוק הקולות, בהתאדמות פני התוקע (פע"ח שער השופר פ"א).

או בסוד שבעה פעם אלהיים, סוד שורשי הדינין של זה יום הדין, בסוד 'עלה אלהים בתרועה' (תהלים מזו ו), אשר במזמור זה יש שבעה אלהיים, ואנו אומרין מזמור זה קודם התקיעות, למתק על ידי התקיעות, [ולכן ז"פ אלהיים עם סוד ע"ב סייג מ"ה ב"ן, עצם המוחין הנמשכין על ידי התקיעות למתק הדינין, עולה ביו"ם עשו"ת. או [עולה] בסוד שופ"ר אברה"ם והבן. או [עולה] בסוד ב"פ מנצפ"ד, הנמשכין ללאה רחל על ידי השופר (פע"ח שער ר"ה פ"ב), [ולכן] ב"פ מנצפ"ד לא"ה רח"ל עולה ביו"ם עשו"ת. אשר הם נתקנין ביום הדין הזה כידוע.

וסוד 'הוי"ה אלהיים' היא סוד הנסירה, אשר 'ארץ' סוד הנוקבא, מקבלת הגבורות סוד אלהיים, 'ושמים' רזא דדכורא מקבל החסידים סוד הוי"ה, וכל זה נעשה על ידי הדרומיטא, סוד עיבור שני כני"ל.

'היכל הברכה' בראשית כו. מרבינו יצחק אייזיק מקאמרנא

שבעת הרועים וצדיקים נאספין להמליץ טוב ברה"ה
כי כה אמר הוי"ה אלי פאָר אַלְי יְהִי הַאֲרֵז וְהַכְפִּיר עַל טְרַפּוֹ אֲשֶׁר יִקְרָא עָלָיו מֵלֵא רַעִים מְקוֹלָם לֹא יִחַת וּמִהֶמּוֹנָם לֹא יַעֲנֶה כֵּן יִרְדַּ הַוְי"ה צְבָאוֹת לְצַבָּא עַל הַר צִיּוֹן וְעַל גְּבַעְתָּהּ (ישעיה לא ד).

בעת התגברות תוקף הדין על עם הקודש, אשר יקרא עליו מלא רעים' כי נאספין עליו איספות רעים, הן הן שבעה הרעים 'אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד', למליץ טוב, ולהוציא זכותיהן של ישראל, ולהבעית השטן, וליסתום פה המקטריגים, וכן נאספין כמה וכמה צדיקים למטה, לעורר רחמים על ישראל, לכותבן ולחותמם בספר החיים, והן הן רעים של ישראל, ונאספין להמליץ טוב. ואזי 'מקולם' הן מקולם של המליצות אבהן, ורועין דעלמא, העומדין למעלה בקול זכות, והן מקול שופר של רעים דלמטה צדיקים, שלוחא דצבורא, ליתקוע להן בקול שופר

אשרי העם יודעי תרועה ד' באור פניך יהלכו' (תהלים פט טז), ונימשוך מהתאדמות פני התוקע, אשר יודע ליחד ולקשור למעלה, והוא ניקשר בחבלי עבותות אהבת ישראל, מהתאדמות פניו נמשך חיים ארוכים 'מאור פני מלך חיים' (משלי טז טו) ליכתוב וליחתום לנו ולכלל ישראל לחיים טובים ארוכים, וזהו 'מקולם' קול שופר בעת יעל, 'לא יחתי' מלשון כריתה, כי מקולם נהפוך הגזירה רעה מבלי להכרית שמינו חלילה, להמשיך חיים ארוכים על כל ישראל אמן. ומהמונם המון ישראל הומין ומרעישין, כתבנו בספר פרנסה וכלכלה, ומברכין את ד' המבורך. והן 'הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מידי דברי בו, זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו, רחם ארחמנו נאם ה', ומהמון ישראל אשר הומין ומרעישין אחר ד', ואומרים יהמו נא רחמך לרחם עלינו, ואזי לא יענה לא יגזור חלילה שום עינוי נפש, רק פרנסה, ברכה, הצלחה, שפע טובה, בריאות הגוף, לכל ישראל אמן.

'היכל הברכה' בראשית מו. מרבינו יצחק אייזיק מקאמרנא

רחמים וחסדים בחינת אב כביכול. וזה ירמו לנו המקרא קודש הזה 'עלה אלהים בתרועה' עלה לשון סילוק כמקרא קודש (בראשית יז כב) ויעל אלהים, ותרגם אונקלוס ואסתלק יקרא דה', 'בתרועה' לשון שבירה כמקרא קודש (תהלים ב ט) תרועם בשבט ברזל. וזה היינו שמשבר את לבו מפתח השם ומהדר גאונו, ועל ידי זה מסלק מעליו הדינים, וזה התשובה הוא מחמת יראה ופחד, ולכן רק מסלק הדינים שם אלהים, אבל 'הוי"ה' היינו רחמים וחסדים שזדונות נעשה לו כזכיות, הוא על ידי 'בקול שופר' לשון שפרו מעשיכם (ויק"ר כט ו). שעושה תשובה מאהבה ומשפר את מעשיו לפני השי"ת, אז זוכה שהשי"ת שולח לו רחמים וחסדים משם הוי"ה ברוך הוא המרמוז על רחמים 'פרי חיים' מרבינו חיים יעקב מקאמרנא

על ידי תקיעות שופר
נתעלה שם אלהים בראש השנה

וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וּגְו' (בראשית כב א). לכך [והאלהים נסה] נתרומם אל שרשו הטוב, [את] עם [אברהם], שניהם נתרוממו באחדות אל כתר עליון שאין שם שמאל ואין אלהים עמדי (דברים לב, טז), רק הכל חסדים גמורים, ה' הוא האלהים (שם ד, לה) בתכלית אחד כלא ימינא כתר עליון, וסימנך [והאלהים נסה את אברהם] במספר ראש השנה, שעל ידי תקיעות שופר נתעלה שם אלהים בראש השנה, עד ואין אלהים עמדי (שם לב, טז), ונעשה ממש חסדים משפיעים כל טוב בני חיי ומזוני, ובראש השנה אתיא יצר הרע לקטרגא, ועיי' שנתאדם פני התוקע וממשיך אור כתר השערים בהארות פנים של עתיקא, נעשה כולו חסד וחיים.

'זהר חיי' ח"ב דף רפ. מרבינו יצחק אייזיק מקאמרנא

סוד 'למנצח לבני קורח' שקודם התקיעות
אלה תולדות השמים והארץ בהבאם ביום
עשות הוי"ה אלהים ארץ ושממים (בראשית ב ד).
'ביום עשות' הוא סוד ראש השנה, יום תחלת מעשיך (ראש השנה כז.), וברזא דידחודא עולה [ביו"ם עשו"ת] ב"פ ע"ב סייג מ"ה ב"ן, סוד המוחין

סוד מלכות של ראש השנה
וידע כל פעול, כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור,
פי אתה יצרתו, ויאמר כל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָאָפוֹ.
הוי"ה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה.
הוא סוד תיקון חטא אדה"ר, שעירב כמה ניצוצין בתוך הגוים, ולעתיד כשיתעלה מלכותו יתקנו כל הנשמות הנפולות, והן הן סוד הגרים שפירש רש"י נאם אדני ד' מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו (ישעיה נו ח), כי יש מה שנתערב על ידי חטא אדה"ר, ויש מה שהקב"ה בעצמו פיזרם, וזהו 'עוד אקבץ עליו לנקבציו' והבן, וכל זה סוד מלכות של ראש השנה, יקרא לכל העמים בפי כל לתקן עולם במלכות שדי, ויקבלו כלם את עול מלכותך עליהם, והיתה לד' המלוכה, והיה ד' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד אמן כן יהיה ב"ב.

'היכל הברכה' מרבינו יצחק אייזיק מקאמרנא
כשישראל לתת מזכירין זכרון תרועה'
מעוררים למעלה בחינת זכירה

אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם.
ידוע הוא שכלל גדול בתורה בכל מקום דכתיב בתורה לשון זכירה, זהו כשרוצה הקב"ה להושיע לאיש אחד איהו פרט וכן להשני בכלל, אזי תיכף ומיד יש לו ישועה ונענה בתפלתו כמו אצל נח כתיב 'ויזכר אלקים את נח' וכן 'ויזכר אלקים את רחל ויפתח את רחמה' וכיוצא בו, אעפ"י שאין שכחה לפני כסא כבודו יתברך, אעפ"י כתיב לשון זכירה כי הקב"ה כל יכול, ה"ה בראש השנה כשישראל לתת מזכירין 'זכרון תרועה' מזה מעוררים למעלה גם כן בחינת זכירה וכל ישראל יושעו בכל צרכיהם תיכף ומיד אמן.

'דמשק אליעזר' מרבינו אליעזר צבי מקאמרנא
בקיום התורה אתה ברחמיך הרבים תדין אותי
למשפטיך עמדי היום פי הכל עבדיך (תהלים
קיט צא). דוד המלך ע"ה אמר בתהלים 'למשפטיך עמדי היום כי הכל עבדיך, לולי תורתך שעשועי אז עבדתי בעניי והכוונה על הדברים שכתבתי בשם הזוהר פרשת פנחס (דף רלא.) וז"ל 'בהאי יומא של ראש השנה דקיימין שבעין קתדראין למידן עלמא וכי. וזהו פתח דבריו של דוד 'למשפטיך עמדי היום' מרמוז על אותן שרים העומדים לדין את משפט ה' מי שעבר על רצונו ית"ש, יאמר כמתאוונן 'כי הכל עבדיך', כלומר ואין בידם לרחם עלי ולעבור על פשע, אבל זאת נחמתי שאני מתהלך תמיד בתורתך וכל הנהגתי ע"פ תורה הקדושה, אי"כ טענה גדולה לי שלא ידונו אותי שרי אומות, כי אם אתה בעלי הרחמים, לזה מסיים 'ולולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי שהייתי נידונין על פי שרי האומות, אבל עכשיו על ידי טענת קיום התורה אתה ברחמיך הרבים תדין אותי.

'זכרון דברים' מרבינו אלכסנדר סענדר מקאמרנא

עושה תשובה מאהבה
ומשפר את מעשיו לפני השי"ת
עלה אלהים בתרועה הוי"ה בקול שופר
(תהלים מזו ו). הנה ידוע מחז"ל (יומא פו ב) כי תשובה מאהבה זדונות נעשה כזכיות, ותשובה מיראה זדונות כשגגות. וידוע (רש"י בראשית א א ד"ה ברא אלהים) כי השם אלהים מורה על דין וגבורה, ושם הוי"ה ברוך הוא מורה על

